

ALDOUS HUXLEY

Az érzékelés kapui

(RÉSZLET)

*Valamikor a hatvanas években fordítottam magyarra Aldous Huxley **The Doors of Perception** című, első ízben 1954-ben megjelent nagyesszójét az érzékelés kapuit feszegető, a vizuális észlelési képességeket hatalmasan, a pöre lét csodájának megtapasztalásáig kitágító meszkalinélményről és a tudattágító drogok hatásairól. Hogy mást ne mondjak, Hitler sem türtőztette meg magát a peyote-kaktuszból nyert meszkalin élvezetétől: elhitették vele ugyanis, hogy általa megnyílik a harmadik szeme, és belekukkanthat az emberiség emlékezetbankjába, a kozmikus tudás Akasa-kronikájába. Az **érzékelés kapui** a létezőnek tételezett szocializmus éveiben csak stencilezve, szamizdatként terjedhetett. A közelmúltban kétféle magyarázata is megjelent: egyik pongyolább és pontatlanabb, mint a másik. Elővettem a magam 1990-ben fölfrissített szövegváltozatát, mondatról mondatra végigpörgettem az ujjaim közt, és itt-ott igazítottam rajta. – M. M.*

1886-ban tette közzé Ludwig Lewin német gyógyszerkutató az első rendszerező tanulmányt arról a kaktuszféléről, amit aztán róla neveztek el. Az *Anhalonium Lewini* a tudomány korábban nem ismerte. Mexikó és Délnyugat-Amerika indiánjai és ősi vallásai azonban emberemlékezet óta jó barátjuknak tartották. Valójában jó barátnál is sokkal több volt. Az Újvilág egyik korai spanyol látogatója [az 1526-ban Mexikóba érkező Bernardino de Sahagun szerzetes] szerint „a bennszülöttek egy gyökeret esznek: peyotének hívják, és istenként tisztelik”.

Csak akkor vált nyilvánvalóvá, hogy miért tisztelték istenként, amikor olyan kiváló lélekbúvárok kezdtek kísérletezni a meszkalinnal, a peyote hatóanyagával, mint Jaensch, Havelock Ellis és Weir Mitchell. Igaz, ők egyáltalán nem mentek el a bálványozásáig, viszont teljes összhangban állították, hogy megkülönböztetett helyet érdemel a drogok között. Megfelelő módon adagolva sokkal alaposabban, mégis kevésbé mérgezően változtatja meg a tudat minőségét, mint a gyógyszerészek által ismert és használt bármelyik anyag.

Lewin és Havelock Ellis kísérletei óta folynak szórványos meszkalinkutatók. A vegyészeknek nem csupán a meszkalin alkaloidját sikerült elszigetelniük: azt is fölfedezték, hogyan lehet mesterségesen előállítani, tehát az utánpótlás többé nem a váltakozó és gyér sivatagi kaktusztermésen múlik. Elmeorvosok meszkalint vettek be abban a reményben, hogy segítségével jobban, mintegy első kézből megérthetik betegeik értelmi folyamatait. Néhány lélekbúvárnak, bár sajnálatosan kevés alanyon és szűkös körülmények között dolgozhattak, sikerült megállapítania és jegyzékbe foglalnia a drog legjellemzőbb tulajdonságait. Ideggyógyászok és élettankutatók eredményesen vizsgálták a központi

idegrendszerre tett hatásának működés módját. Sőt tudomásunk szerint akadt egy hivatásos bölcselelő is, aki meszkalint vett be abban a reményben, hogy megvilágosodhatnak olyan ősi, megoldatlan rejtélyek, mint az elme helye a természetben, valamint az agy és a tudat közti kapcsolatok.

Itt meg is állapodtak a dolgok, míg két vagy három évvel ezelőtt [e könyv első kiadása 1954-ben jelent meg] föl nem fedeztek egy új, talán döntően fontos tényezőt. Voltaképp már jó néhány évtized óta szinte kibökte a szemünket, de történetesen senki sem vette észre, míg egy fiatal angol elmeorvos, a jelenleg Kanadában dolgozó Humphry Osmond, rá nem döbbsent a meszkalin és az adrenalin vegyi összetételében észlelhető szoros hasonlóságra. A további kutatások föltárták, hogy a lizergénsavnak, ennek az anyarozsból nyert rendkívül erős hallucinogénnek a szerkezete biokémiai rokonságban van az imént említettekkel. Ezt követte az a fölismerés, hogy az adrenokróm, az adrenalin bomlásterméke, nagyrészt ugyanazokat a tüneteket keltheti, mint amelyeket meszkalinmámorban észlelhetünk. Az adrenokróm azonban valószínűleg spontán módon keletkezik az emberi szervezetben. Más szóval valamennyien elő tudunk állítani egy olyan vegyszert, amelynek – tudomásunk szerint – parányi adagjai is mélyreható változásokat idéznek elő a tudatban. Némelyik ilyen változás azokhoz hasonló, amelyek a huszadik század legjellemzőbb betegségeiben, a szkizofréniában figyelhetünk meg. Az elmebaj netán vegyi zavar következménye? A vegyi zavar viszont olyan lelki zavaroktól keletkezne, melyek hatással vannak a mellékvesére? Elhamarkodott dolog volna igennel válaszolnunk. Mindössze annyit mondhatunk, hogy az első bizonyítékok ezt látszanak megerősíteni. A „kopók”: biokémikusok, elmeorvosok, lélekbulvárok módszeresen követik a nyomot.

Egy sor – szempontomból határozottan kedvező – körülmény egybeesése folytán 1953 tavaszán egyszer csak rajta találtam magamat a nyomkövetők ösvényén. Az egyik „kopó” hivatalos úton éppen Kaliforniában járt. A hetven éve folyó meszkalinkutatások ellenére is nevetségesen csekély lélektani ismeretnek volt birtokában, elhatározta hát, hogy gyarapítja az anyagot. Azonnal és készségesen kísérleti nyúltnak ajánlkoztam. Így történt, hogy egy ragyogó májusi délelőttön felhörpintettem négytized grammnyi – fél pohár vízben föloldott – meszkalint, aztán letelepedtem, és vártam, mi sült ki belőle.

Közösségben élünk; egymáshoz igazodva, egymásra reagálva cselekszünk; de mindig és minden körülmények között magunkra vagyunk utalva. A mártírok egymás kezét fogva mennek be az arénaiba, ám kersztre egyedül feszülnek. Az ölelkező szerelmesek kétségbeesetten próbálják elszigetelt önkívületüket egyetlen, önmaguk fölötti átlényegülésbe olvasztani: mindhiába. Lényegéből fakadóan minden megtestesült lélek arra van ítélve, hogy magányosan szenvedjen és örüljön. Az érzetek, az érzelmek, az intuíciók, a képzelet: mindezek egyéniek, és – hacsak nem jelképek segítségével, mintegy másodkézből – közölhetetlenek. Fölvilágosításokat ugyan szerezhethetünk az emberi tapasztalatok-

ról, de sosem magukat a tapasztalatokat. A családtól a nemzetig – valamennyi embercsoport szigetmindenségek társulása.

Legtöbb szigetmindenség hasonlít is egymáshoz annyira, hogy lehetővé tegye a kikövetkeztetett megértést, sőt a kölcsönös empátiát vagy 'beleérzést' is. Ily módon – visszaemlékezve saját gyászainkra és megaláztatásainkra – hasonló körülmények között részvételet érezhetünk mások iránt, és (persze mindig csak kissé „pickwicki”, azaz nem szó szerinti értelemben) a helyükbe tudjuk képzelni magunkat. Némelykor azonban az egyedi világok közti gondolatközlés tökéletlen, sőt lehetetlen. A lélek azzal a hellyel azonos, amelyet elfoglal; azok a helyek, ahol az örült és a rendkívüli tehetség lakozik, olyannyira különböznek a köznapi férfiak és nők elfoglalta helyektől, hogy nagyon csekély, vagy egyáltalán nincs is közös emlékezetalap, amelyből megértés vagy felebaráti érzelm fakadhatna. Szavak elhangozhatnak ugyan, de nem világítanak meg. A szimbólumok jelölté dolgok és események egymást kölcsönösen kizáró élményvilágokhoz tartoznak.

Roppantul üdvös tehetség, ha önmagunkat olyannak tudjuk látni, amilyenek mások látnak bennünket. Alig valamivel csekélyebb fontosságú az a képesség, hogy olyannak lássuk a többieket, amilyenek ők látják önmagukat. De mit tehetünk, ha ezeket a többieket egészen más bordában szótták, és gyökeresen idegen mindenségek lakói? Az épelméjű például hogyan tudhatja meg, valójában milyen érzés örülni? Vagy mivel nem születetünk újjá látnokként, médiumként vagy muzikus lángésként, hogyan kereshetnénk föl valaha is azokat a világokat, amelyekben Blake, Swedenborg vagy Johann Sebastian Bach ott-honosan mozogtak? És aki az ektomorfizmus és a cerebrotónia szélső határán áll, hogyan is képzelhetné magát az endomorfizmus és a viszcerotónia szélső határán levőnek a helyzetébe, vagy pedig – néhány behatárolt területet kivéve – hogyan tudna osztozni olyasvalakinek az érzéseiben, aki a mezomorfizmus és a szomatotónia* határán áll? Megrögzött behaviorista szemében – fölteszem legalábbis – ezek értelmetlen kérdések. De azok szemében, akik elméletileg is hitelt adnak annak, amit a gyakorlatban igaznak ismertek meg – jelesül, hogy van, amit az élményvilág szempontjából belsőnek, és van, amit külsőnek mondhatunk –, nos, az ő szemükben valóságok a fölvetett kérdések, és már csak azért is súlyosak, mert részint teljesen megoldhatatlanok, részint pedig csak különleges körülmények között oldhatóak meg, nem mindenkinek elérhető módszerekkel. Vagyis gyakorlatilag bizonyos, hogy sohasem fogom megtudni: milyen érzés Sir John Falstaffnak vagy Joe Louisnak lenni. Másrészt viszont mindig is lehetségesnek tartottam, hogy például hipnózissal vagy önhipnózissal, módszeres meditáció révén, netán a megfelelő narkotikum segítségével úgy meg tudnám változtatni tudatom köznapi működését, hogy belülről ismerhetném meg, miről is beszélt valójában a látnok, a médium, sőt a misztikus.

* William Sheldon által fölállított, pontosságban és alkalmazhatóságban Kretschmerét és Jungét meghaladó tipológia az emberek osztályozására testi (idegrendszer, izomzat, érzékszervek) és lelki (agyközpontú, izomközpontú, hasközpontú) jellegzetességeik alapján.

A meszkalinélményről korábban olvasottak alapján meg voltam győződve róla, hogy a drog segítségével beléphetek majd – legalább néhány órára – abba a belső világba, amit William Blake és A. E. (vagyis George Russell) leírtak. De nem az történt, amire számítottam. Arra számítottam, hogy csukott szemmel fogok majd feküdni, és figyelem látomásaimat sokszínű geometriai alakzatokról, drágakövekkel borított, mesebelien pompás, élő architektúrákról; hősi alakok tarkította tájakról, szüntelenül a végső kinyilatkoztatás szélén remegő szimbolikus drámákról. Ámde kiderült, hogy nem vettem számításba agyberendezkedésem sajátosságait, vérmérsékletem, neveltetésem és szokásaim tényezőit.

Gyöngé a képi fantáziám, és amennyire vissza tudok emlékezni, mindig is gyöngé volt. A szavak nem hívnak elő képeket az agyamban, még a költők jelentésektől terhes szavai sem. Az elalvás küszöbén nem köszöntenek félálomszerű látomások. Ha valamit földézek, az emlék nem élénken látott eseményként vagy tárgyként jelenik meg előttem. Nem kis erőlködés árán föl tudom idézni nem túlságosan élénk képét annak, ami tegnap délután történt, vagy hogy milyen volt a Lungarno, mielőtt fölrobbantották a hidakat, vagy a Bayswater Road, mikor még csak kis zöld omnibuszok jártak rajta: elaggott lovak húzták őket óránként három és fél mérföldes sebességgel. De az ilyen képek meglehetősen lazák, és egyáltalán nincs önálló életük. Ugyanúgy viszonyulnak a valós, észlelt tárgyakhoz, mint Homérosz szellemei azokhoz a hús-vér férfiakhoz, akik meglátogatták őket az árnyak világában. Elmém képei csak akkor kelnek önálló életre, ha magas láz gyötör. Akinek gazdag a képi fantáziája, belső világomat furcsán szürkének, korlátozottnak és érdektelennek tarthatja. Ez volt az a világ – ha szegényes is, de az enyém –, amelynek teljes átalakulására, sarkaiból való kifordulására számítottam.

A változás, ami ezt a világot csakugyan érte, semmiképp sem volt forradalmi. Félórával a drog bevétele után aranyló fények lassú táncára lettem figyelmes. Kisvártatva pazar vörös felszíneket észleltem, amint fénylő energiakötegekből duzzadnak ki és terjednek szét: a kötegek állandóan változó, mintába rendeződő élettől lüktettek. Később ha lecsuktam a szemem, szürke szerkezetek tömkelegét láttam; középütt halványkék gömbök merültek föl belőle, sorban szilárd alakot öltöttek, majd hangtalanul a magasba siklottak, és eltűntek látóteremből. Egyetlenegyszer sem észleltem azonban emberi vagy állati arcokat, netán alakokat. Nem láttam tájakat, szédítő tereket, épületek bűvös növekedését és metamorfózisát; semmi olyat, ami csak halványan is drámára vagy holmi példázatra emlékeztetett. A másik világ, melybe a meszkalin révén bebocsátást nyertem, nem a látomások világa volt: rajtam kívül létezett, és nyitott szemmel tájékozódhattam benne. Az objektív tények birodalmában következett be az igazán nagy változás. Ehhez képest alig számított, mi történt szubjektív világommal.

Tizenegyszer vettem be a pirulát. Másfél órával később dolgozósobámban ültem, és elmélyülten figyeltem egy kis üvegvázát. Csupán három szál virág volt benne: egy teljesen kinyílt, halványrózsaszínű Portugália Királynője-rózsa, a szirmok tövével fölforrósuló, lángoló bíborárnyalattal; egy hatalmas kármin-

vörös és krémszínű szegfű; meg – törött szárának végén halványbíboran – egy nőszirmoszál: rikító, címerszerű virággal. Esetlegességében és ideiglenességében a kis csokor fittyet hányt a hagyományos jó ízlés minden szabályának. Már aznap reggelinél is meghökkentett a csokor színeinek élénk disszonanciája. De most nem ez volt a lényeg. Most nem holmi szokatlan virágelrendezés tárult a szemem elé. Azt láttam, amit Ádám láthatott megteremtésének reggelén – a póre lét pillanatról pillanatra föltáruuló csodáját.

– Kellemes, amit látsz? – kérdezte egy hang. (A kísérletnek ebben a szakaszában minden beszélgetést diktafon rögzített, így aztán fölfrissíthettem az akkor elhangzottakra vonatkozó emlékeimet.)

– Nem kellemes, és nem kellemetlen – válaszoltam. – Egyszerűen csak van.

Istigkeit – nem ez volt Eckhart mester kedvenc szava? „Vanság”. A platóni filozófiából ismerős Lét – leszámítva, hogy Platón mintha elkövette volna azt a rettentően fonák baklövést, hogy elválasztotta a Létet a létesüléstől, és azonosította az Idea elvont fogalmával. Szegény fickó, sosem láthatott virágcsokrot a saját belső fényétől ragyogni, és szinte beleremegni abba a jelentőségbe, amivel telítve van; sosem észlelhette, hogy amit rózsza, nőszirm és szegfű oly áthatóan jelentenek, az nem több és nem kevesebb, mint a voltaképpeni lényegük: olyan múlandóság, amely egyúttal öröklét, olyan szüntelen enyészés, ami egyszersmind tiszta Lét; csokornyit jelentéktelen és egyedi esetlegesség, amelyben – valami kimondhatatlan és mégis magától értetődő paradoxon révén – minden létezés isteni forrása vált láthatóvá.

Tekintetemet továbbra sem vettem le a virágokról. Élő fényükben – úgy rémlett – a lélegzés minőségi megfelelőjét szemlélhetem: ám olyan lélegzését, amelyben nincsenek visszatérések a kezdőponthoz, nincsenek ismétlődő emelkedések és süllyedések, hanem csak meg-megújuló áradás van szépségtől még nagyobb szépségig, mélytől még mélyebb értelemig. Ilyen szavak jutottak eszembe: „kegyelem”, „megdicsőülés”, és persze – többek között – ezt is jelképezték. Tekintetem a rózsától a szegfűig vándorolt, majd a szegfű tollszerű fehérizzásától a nőszirmos sima indázatának érzékeny ametisztjéhez. Boldogító Látomás, *Sat Chit Ananda*, Létezés-Tudatosság-Üdvösség: első ízben értettem meg, nem a szavak szintjén, nem kezdetleges célzásokból vagy sejtésszerűen, hanem pontosan és tökéletesen, mire is utalnak ezek a páratlan szavak. Aztán eszembe jutott egy bekezdés Suzuki egyik tanulmányából. „Micsoda a Buddha Dharma-teszte?” („A Buddha Dharma-teszte” – ez másfajta kifejezése Szellemnek, Mibenlétnek, Ürességnek, Istenségnek.) A kérdést egy komoly és tanácstalan újonc teszi föl egy Zen-kolostorban. És mintha csak valamelyik Marx-fivér volna, a Mester foghegyről odaveti: – A sövény a kert aljában. – És aki ráeszmél erre az igazságra – tudakolja a kételyek gyötörte újonc –, az, ha szabad kérdeznem, kicsoda? – Grocho vállon üti pálcájával az újoncot, és így válaszol: – Aranyszörű oroszlán.

Amikor először olvastam, csupán homályos értelmű halandzsának tartottam. Most viszont világgossá vált, mint a nap, nyilvánvalóvá, mint Euklidész. Hát

persze, hogy a sövény a kert aljában azonos a Buddha Dharma-testével! Ugyanakkor, és nem kevésbé nyilvánvalóan, ezek a virágok is azok, és bármi, amire történetesen ránézek – vagy inkább a szorító ölelésemből egy pillanatra kiszabadult áldott nem-én rá talál nézni. Például a dolgozószobám falai mentén sorakozó könyvekre. Akárcsak a virágok, a könyveim is – mihelyt rájuk néztem – ragyogóbb színekkel, mélyebb jelentőségtől izzottak. Vörös könyvek, akár a rubin; smaragd könyvek; fehér jade-kötésű könyvek; agát, akvamarin, sárga topáz könyvek; lapis lazuli könyvek, oly élénk színűek, oly bensőségesen jelentősek, hogy úgy sejtett, tüstént elhagyják a polcot, hogy még hevesebben a figyelmembe tolaodjanak.

– Mi a helyzet a térbeli viszonyokkal? – kérdezte a kísérlet vezetője, miközben a könyveket bámultam.

A válasz fejtörést okozott. Igaz, a távlat elég különösnek tetszett, mintha a szoba falai többé nem derékszögben találkoztak volna. De nem ez volt igazán fontos. Igazán fontos az volt, hogy a térbeli viszonylatok immár nem sokat számítottak, és hogy elmém nem-térbeli fogalmakban érzekelte a világot. Köznap körülmények között a szemet efféle kérdések izgatják: *Hol? Meddig? Mihez képest hogyan elhelyezkedve?* Meszkalinhatás alatt más jellegűek azok a burkolt kérdések, amelyekre a szem válaszol. Hely és távolság többé nemigen számít. Az elme a létezés hevésségében, a jelentőség mélységében, mintába rendeződött viszonylatokban érzekel. Láttam a könyveket, de egyáltalán nem foglalkoztatott a térben elfoglalt helyük. Az tűnt föl, az foglalkoztatta elmémet, hogy mindegyikük élő fénytől parázslik, és némelyiknek a dicsősége nyilvánvalóbb, mint a többieké. Ebből a szempontból érdektelen volt a térbeli helyzet és a három dimenzió. Persze a tér fogalma azért nem törlődött el. Mikor fölkeltem és jár-kálni kezdtem, könnyen ment, a tárgyak hollétét nem tévesztettem el. A tér most is jelen volt, de elveszítette fölényét. Az elmét elsősorban nem a méretek és az elhelyezkedés érdekelte, hanem a lét és a jelentés.

És a tér iránti közönnyel együtt járt az idő iránti még nagyobb közöny.

– Rengeteg van belőle – válaszoltam egyre, ha a kísérlet vezetője az idővel kapcsolatos észleleteimet firtatta.

Rengeteg, de hogy pontosan mennyi, igazán mellékes volt. Természetesen megnézhettem volna az órát; arról azonban tudtam, hogy egy másik mindenségben van. Amit idáig átéltem, az valamiféle meghatározatlan időtartam, vagy pedig olyan örökös jelenlét volt, melyet folyamatosan változó apokalipszis hozott létre.

A kísérlet vezetője a könyvekről a bútorokra irányította figyelmemet. Egy kis gépiróasztal állt a szoba közepén. Az én szemszögemből nézve az asztalkán túl fonott szék állt, mögötte meg egy íróasztal. A három bútor bonyolult mintába rendeződött, vízszintesekből, függőlegesekből és átlókból; ez a minta már csak azért is érdekes volt, mert értelme nem-térbeli viszonyokban fejeződött ki. Asztalka, szék, íróasztal olyan műalkotásban egyesült, mintha Braque vagy

Juan Gris alkotta volna: fölismerhetően az objektív világhoz kapcsolódó csendélet, ám mélység nélkül ábrázolva, bármiféle fotografikus realizmusra való törekvés nélkül. Néztem szobám bútorait: nem hasznosságuk és célszerűségük számba vevőjeként, akinek székeken kell ülnie, íróasztaloknál írnia, és nem is operatorként vagy tudományos tényrögzítőként, hanem esztétaként, akit csupán a formák érdekelnek, valamint viszonyaik a látómezőn vagy a kép terén belül. De ahogy szemlélődtem, ez a merőben esztétikai, sőt kubista látásmód olyasvalaminek adta át helyét, amit csak így nevezhetek meg: a valóság szentségi látomása. Visszakerültem oda, ahol a virágok nézése közben voltam – vissza abba a világba, ahol minden belső fénytől ragyogott, és jelentőségében végtelenné tágult. Például ott, annak a székeknek a lábai – milyen csodálatos a csöveségük, milyen természetfölötti a fényes simaságuk! Néhány percet – vagy talán néhány évszázadot? – töltöttem el így, és nemcsak meredten bámultam a bambuszlábakra, hanem valójában bambuszlábak voltam: vagy inkább bennük volt az én létem; vagy hogy még pontosabb legyek (mert ezúttal az 'én' kimaradt a dologból, sőt valamiképpen 'ők', 'azok' is kimaradtak): az én nem-én-létem benne volt a szék nem-szék-létében.

Tapasztalataimra visszagondolva egyet kell értenem C. D. Broaddal, a jeles cambridge-i bölcselelővel: „nem ártana megvizsgálnunk – sokkal komolyabban, mint ez idáig kaphatók voltunk rá – azt az elméletet, melyet Bergson vetett föl az emlékezettel és az érzéki észleléssel kapcsolatban. Abból indult ki, hogy az agy, az idegrendszer és az érzékszervek szerepe főként kirekesztő, nem pedig alkotó. Bárki bármely pillanatban alkalmas rá, hogy emlékezetébe idézze mindazt, ami valaha is történt vele, s hogy észlelje, ami szerte a világegyetemben történik. Az agynak és az idegrendszernek az a rendeltetése, hogy megvédjen minket e nagyrészt haszontalan és lényegtelen ismeretek tömegének áradatától és zavaró hatásától, mégpedig oly módon, hogy legnagyobb részét kizárja annak, amit egyébként bármely pillanatban észlelnénk vagy emlékezetünkbe idéznénk, és csupán azt a nagyon csekély és különlegesen kiválasztott részt hagyja meg, ami gyakorlati haszonnal kecsegtet bennünket.” Az elmélet értelmében mindnyájan lehetséges Világagy vagyunk. Az élővilág tagjaiként azonban az a legfőbb dolgunk, hogy mindenáron fennmaradjunk. Az életben maradás sikere érdekében a Világagyat át kell töltszéznii az agy és az idegrendszer tompító szelepén. A túloldalra csupán annak a tudatnak gyér szivárgása jut át, amely segít életben maradnunk e sajátságos bolygó felszínén. A letompított tudat tartalmainak megfogalmazására és kifejezésére találta és dolgozta ki az ember – részleteikben végtelenül gondosan – azokat a jelképrendszereket és a bennük rejlő filozófiákat, melyeket nyelveknek hívunk. Minden ember egyszerre haszonélvezője és kárvallottja is annak a nyelvi hagyománynak, amelybe beleszületett – haszonélvezője, mert a nyelv révén hozzáférhet a mások élményeiről és tapasztalatairól egybegyűlt följegyzésekhez; kárvallottja, mert megerősíti benne azt a hitet, hogy a letompított tudat az egyedüli tudat, és mert megbabonázza valóságér-

zékét, következésképp nagyon is hajlamos fogalmait adatoknak, szavait való-
ságos dolgoknak hinni. Amit a vallás nyelvén 'evilágnak' hívunk, az voltaképp
a letompított tudat világa, ahogy a nyelvben kifejeződik, más szóval ahogy
a nyelv mintegy megkövesíti. A különféle 'másvilágok', amelyekkel emberi lé-
nyek rendszertelenül kapcsolatba kerülnek: megannyi elem a Világagyhoz tar-
tozó tudat teljességében. Legtöbbünk az esetek legnagyobb részében csak azt
tudja, ami áthatol a tompító szelepen, és amit a helyi nyelvhasználat eredetien
valóságosként szentesít. Némelyek azonban mintha valami kerülő vezetékkel
születnének, amely kijátssza a tompító szelepet. Megint mások időleges kerü-
lőutakra tehetnek szert akár spontán módon, akár tudatosan üzött „szellemi
gyakorlatok” eredményeképpen, esetleg hipnózis vagy kábítószeres segítségével.
Ezeken az állandó vagy ideiglenes kerülőutakon áramlik be – igazából nem is
mindannak az érzékelése, „ami szerte a világegyetemben történik” (hiszen a ke-
rülőút nem hatástalanítja a tompító szelepet, s az továbbra is kizárja a Világagy
teljes tartalmát), hanem olyasvalami, ami több és mindenekelőtt más, mint
az a gondosan kiválogatott haszonelvű anyag, amelyet leszűkített egyéni elménk
a valóság tökéletes vagy legalábbis kielégítő másának tart.

Molnár Miklós fordítása

MOLNÁR MIKLÓS

Megcsördítem a gadamert

*„Mielőtt a tárgyra térnék, szeretném megjegyezni, hogy
a nyelvnek megvannak a maga határai.”*

Hans-Georg Gadamer

Okosan ültem Fortuna szekerén: egy verőfényes őszi napon a coralville-i víztá-
rozó partjára csöppentem, Ajita, egy gyönyörű, bár a guszthusomnál kissé dun-
dibb indiai filológusnő társaságában.

Végighallgattam keserű kifakadását pasatermészetű férjéről meg az indiai
kasztrendszerrel, aztán az ő megejtően készséges közreműködésével elkezdtem
kihántani a teste köré csavart, színpompás redőkbe szedett, legalább öt méter
hosszú kelméből. Atyámfi, ha jót akartok, és részesülni szeretnétek a női test
kihántásának egzotikus gyönyörűségében, kérlekjétek meg kedveseteket, hogy
burkolózzon szőnyegbe, sötétítő függönybe vagy ágyterítőbe!

Ajita mahagóniszínű ajkán egyszer csak ilyen szavak fakadtak: – Gadamer
szerint...

Teringtét! Riadtan pillogtam szanaszét: ki az a *gadamer*, aki a lehető leg-
alkalmatlanabb pillanatban mer itten pofázni? Netán valami indiai istenség,